

Vergaderjaar 2021–2022

29 697

Gebiedsgerichte economische perspectieven en Regionaal Economisch Beleid

Nr. 109

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 1 juli 2022

We staan in Nederland met elkaar voor grote opgaven, bijvoorbeeld op het gebied van wonen, kansengelijkheid, klimaat, bestaanszekerheid, gezondheid, onderwijs, natuur en biodiversiteit, en veiligheid. Opgaven, die in elke regio anders tot uiting komen. Elke regio is immers uniek, heeft een eigen verhaal, identiteit en kansen. Het is belangrijk om oog te hebben voor de specifieke opgaven en ontwikkelmogelijkheden per gebied en om de ontwikkeling van stad en landelijk gebied in samenhang te beschouwen. Daarvoor zijn stad, regio en Rijk samen verantwoordelijk, omdat ze bij het oplossen van deze vraagstukken ook afhankelijk van elkaar zijn.¹

Waar de ene regio kampt met krapte op de woningmarkt, staat in de andere regio het voorzieningenniveau onder druk. Volgens de Atlas van Afgehaakt Nederland is er sprake van geografische verschillen, waarbij bepaalde groepen mensen en bepaalde plekken meer kansen en ontwikkelingsmogelijkheden hebben en beter vertegenwoordigd worden in de politiek en samenleving. Dat terwijl inwoners zouden moeten ervaren dat elke regio telt.

Daarom stelt het kabinet € 900 miljoen beschikbaar om de komende jaren weer nieuwe Regio Deals af te sluiten. In mijn brief van 15 april jl. schetste ik de contouren voor de nieuw af te sluiten Regio Deals en het beoogde proces op hoofdlijnen. Met deze brief informeer ik u over het proces en het afwegingskader van de vierde tranche Regio Deals.

In Regio Deals werken regionale partijen en Rijk samen als partners om de kwaliteit van leven, wonen en werken van inwoners en ondernemers (met andere woorden, de brede welvaart) te vergroten. De kracht van de regio

¹ ROB (2022), Essaybundel Brede welvaart, grote opgaven!

is hierbij het uitgangspunt. Regionale overheden, kennis- en culturele instituten, ondernemers en maatschappelijke organisaties maken samen een integrale aanpak die past bij de opgave en het DNA van het gebied. Vervolgens werken de regio en het Rijk het voorstel gezamenlijk uit tot een Regio Deal.

Brede welvaart

In de Regio Deals staat het verbeteren van de kwaliteit van leven, wonen, werken van inwoners en ondernemers centraal. Het gaat om het versterken van regionale economische kansen, sociale samenhang en kansengelijkheid, waarbij ook oog is voor de fysieke leefomgeving. Bij het selecteren, uitwerken en afsluiten van de Regio Deals wordt, net als in de vorige kabinetsperiode, het brede welvaarkader toegepast. Dit helpt om een integraal beeld te vormen hoe het in een regio gaat en op welk vlak er verbeteringen nodig zijn. De belangrijkste aspecten van welzijn worden met het brede welvaarkader in beeld gebracht Hieronder vindt u een nadere toelichting van het brede welvaartsbegrip, zoals gedefinieerd door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)².

Wat is brede welvaart?

Brede welvaart kan worden omschreven als het welzijn van inwoners in brede zin (vergelijkbaar met de Engelse term «well-being»). Het betreft alles wat mensen van waarde vinden (PBL/SCP/CPB 2017). Wat van waarde is, wordt daarbij breed opgevat: het gaat bijvoorbeeld om het kunnen voorzien in het levensonderhoud, gezondheid, veiligheid, persoonlijke ontplooiing en sociale contacten, maar ook om zaken waar om ideologische redenen waarde aan wordt gehecht zoals het behoud van biodiversiteit of rechten voor groepen inwoners waar iemand zelf niet toebehoort. Ook is er bij brede welvaart oog voor hoe het huidige welzijn van inwoners van een land of regio samenhangt met het welzijn van mensen buiten de regio («elders») en het toekomstig welzijn binnen en buiten de regio («later»). Brede welvaart biedt dus een raamwerk, waarbij alle aspecten die belangrijk zijn voor het welzijn van mensen, zowel in het «hier en nu» als «elders» en «later», in samenhang worden bekeken. Het formuleren van beleid dat brede welvaart wil bevorderen, gaat in wezen om het maken van afwegingen binnen dit raamwerk (voor een nadere toelichting zie Evenhuis et al. 2020).

In juni 2022 publiceerde het PBL een overzicht van alle inzichten uit het PBL-onderzoeksprogramma «Regio Deals voor brede welvaart, 2019–2022». Uit de bevindingen van PBL gebruik ik een aantal aandachtspunten voor de inrichting van de toekomstige Regio Deals.

- Het is belangrijk om een streefbeeld te formuleren van hoe de brede welvaart in de regio zou moeten zijn. Hierbij verdient het maken van weloverwogen keuzes in welke aspecten van brede welvaart vooral van belang zijn, tijd en aandacht. Ik vraag regio's met interesse in het sluiten van een Regio Deal daarom om scherpe keuzes te maken in hoe zij de brede welvaart trachten te bevorderen, op basis van een helder beeld van de regionale opgaven. Ik adviseer regio's hierbij gebruik te maken van de beschikbare kennis over brede welvaart in de regio, zoals de regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS en de

² Bron: Weterings, A., M. van der Staak, F. Daalhuizen, E. Evenhuis, M. Thissen & L. Verwoerd (2022), Keuzes bij het bevorderen van de brede welvaart in de regio, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.

publicaties van het PBL³. Over dit streefbeeld zijn ook criteria toegevoegd aan onderdeel 1 van het afwegingskader. Daarbij wijs ik de regio's erop dat het kabinet ook nu werkt met drie tranches. Regio's kunnen dus meer tijd nemen voor het uitwerken van een goed onderbouwde propositie, door deze pas in de vijfde tranche (2024) of zesde tranche (2025) in te dienen.

- Ik sluit mij aan bij de bevinding van PBL om oog te houden voor partijen die niet al onderdeel zijn van bestaande samenwerkingsverbanden, maar wel belangrijk zijn voor het aanpakken van opgaven. De regionale Monitor Brede Welvaart kan ondersteunen in het beoordelen of de inzet van nieuwe partijen nodig is om de opgave aan te pakken. Meerdere onderzoekers betogen dat een regionaal plan moet voortkomen uit een discussie onder een brede laag van de bevolking over het streefbeeld van een regio.⁴ Ik vraag de regio's dan ook in onderdeel 4 van het afwegingskader hoe zij daarvoor zorgdragen en hoe in de betrokkenheid van burgers, ondernemers en maatschappelijke organisaties in de Regio Deal wordt voorzien. In mijn brief van 13 mei jl. heb ik aangegeven dat het specifiek voor regio's aan de grens interessant kan zijn om (op onderdelen) gezamenlijk op te trekken met de buurlanden, of waar nuttig gebruik te maken van inzet van daarvoor beschikbare subsidies als Interreg.
- Ook herken ik het belang van expliciet maken in welk opzicht het aanpakken van een opgave bijdraagt aan het welzijn van de inwoners van de regio. Ik vraag regio's in het afwegingskader dan ook om hier concreet over te zijn in hun voorstellen. Daarbij erken ik dat het bij aanvang van een Regio Deal moeilijk kan zijn om precies te weten hoe brede welvaart bevorderd kan worden. Het Regio Deal beleid zal dan ook het lerende en het adaptieve karakter behouden. Dat betekent dat er ruimte is voor Rijk en regio om tussentijds bij te sturen op basis van opgedane inzichten.
- Tot slot wil ik de focus op kennisontwikkeling en -uitwisseling ook de komende jaren behouden. Daarbij zal vooral ingespeeld worden op de behoefte van de regio's aan een lerend netwerk tussen de Regio Deals, en op het toepassen van de inzichten die tot nu toe zijn opgedaan.

Afwegingskader vierde tranche Regio Deals

De integrale voorstellen van de regio's vormen een belangrijke aanzet voor de Regio Deals. Alle nog op te stellen en te ontvangen proposities worden beoordeeld aan de hand van het onderstaande afwegingskader. Het kabinet zal op basis van een integrale beoordeling besluiten over een voorlopige toekenning van budget aan Regio Deals. Vervolgens zullen de betrokken ministeries en de geselecteerde regio's samen een concrete, te ondertekenen Regio Deal uitwerken. Het gaat daarbij om samen in partnerschap te werken aan de maatschappelijke opgaven.

Net als in de vorige kabinetsperiode zal in de selectie van de vierde tranche Regio Deals rekening gehouden worden met een evenwichtige verdeling over Nederland. Ook is er speciale aandacht voor regio's waarin de brede welvaart onder druk staat.

Regio's die al eerder een Regio Deal afsloten met het Rijk kunnen een nieuw voorstel indienen op basis van het onderstaande afwegingskader. Het is belangrijk dat zij aangeven tot welke resultaten de vorige Regio Deal al heeft geleid. Net als in de andere voorstellen verwacht ik dat deze regio's onderbouwen wat nodig is om de kwaliteit van leven, wonen en

³ Thissen, M. & J. Content (2022), Brede welvaart in Nederlandse gemeenten: het belang van regionale samenhang, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.

⁴ ROB (2022), Essaybundel Brede welvaart, grote opgaven!

werken (brede welvaart) in de regio verder te vergroten op basis van de huidige regionale situatie en het streefbeeld. Bij het toekennen van nieuwe middelen aan een Regio Deal zal ook gekeken worden naar de fase van de al lopende Regio Deal.

Het afwegingskader telt vier aspecten: opgave, aanpak, financiën en organisatie.

1. Opgave

- a. De propositie schetst een breed beeld van de huidige situatie in de regio (bijvoorbeeld aan de hand van de regionale Monitor Brede Welvaart, en eventueel aangevuld met andere vergelijkbare bronnen).
- b. De propositie omvat een regionaal streefbeeld: de gewenste situatie in relatie tot brede welvaart waar regionale partijen naar toe willen werken. De gewenste situatie kan breder zijn dan de opgaven die in de beoogde Regio Deal worden geadresseerd. Regionale partijen wordt verzocht in hun propositie ook te benoemen welke instrumenten en/of fondsen zij voor deze of andere opgaven in hun regio (willen) inzetten.
- c. De propositie omschrijft de regionale opgave die met de beoogde Regio Deal aangepakt moet worden.
 - De regionale opgave en de urgentie daarvan zijn onderbouwd met (objectieve) bronnen (onderzoeken, rapporten, data over brede welvaart, etc.).
- d. Er is bij punt c. sprake van een meervoudige opgave.
 - De opgave kent een samenspel van brede welvaartaspecten⁵ gerelateerd aan: kwaliteit van leven, wonen en werken en gaat dus over meerdere beleidsdomeinen.
 - De verschillende elementen van de opgaven vormen samen een onlosmakelijk verbonden opgave die een enkel beleidsdomein overstijgt e/o waarbij het geheel meer is dan de som der delen.

2. Aanpak

- a. Er is een te verwachten positief effect op het verhogen van de kwaliteit van leven, werken en wonen (brede welvaart)⁶ van inwoners en ondernemers.
 - De propositie omschrijft hoe de beoogde Regio Deal, en iedere interventie daarin, bijdraagt aan de kwaliteit van leven, wonen en werken (brede welvaart) in de regio. Hier en nu, later en elders.
- b. Er is sprake van een integrale aanpak van de regionale opgave.
 - Er is een duidelijk verband tussen de voorgestelde aanpak en de meervoudige regionale opgave (doeltreffendheid).
 - De aanpak bestaat uit een aantal verschillende, samenhangende onderdelen.
- c. Het is helder welke (niet-financiële) bijdrage de regio van het Rijk verwacht.
 - De propositie omschrijft wat de toegevoegde waarde is van de rijksbijdrage voor het aanpakken van de regionale opgave.
 - Er wordt toegelicht waar de regio verdere niet-financiële ondersteuning, kennis en kunde van het Rijk of rijksdiensten nodig heeft.

⁵ Zie pagina 2 voor een nadere duiding van hoe van het brede welvaartsbegrip wordt toegepast bij de Regio Deals en welke aspecten daar onderdeel van kunnen zijn.

⁶ Ibid.

- De propositie omschrijft hoe de aanpak ook bijdraagt aan de brede landelijke opgaven, zoals bijvoorbeeld het terugdringen van armoede en schulden, werken aan gezondheid, het benutten van regionale economische kansen, en het bevorderen van klimaatadaptatie en de kwaliteit van de fysieke leefomgeving.
- d. Het is duidelijk hoe de aanpak in de beoogde Regio Deal leidt tot een aantal concrete resultaten op zowel korte termijn (in de periode 2023–2025) als langere termijn.
- e. Het is duidelijk op welke doelgroep(en) de beoogde Regio Deal zich richt.
 - Het is helder welke specifieke groep(en) het verschil gaat/gaan merken van deze Regio Deal en waarom.
 - Het is helder op welke wijze de doelgroep is betrokken bij (het formuleren van) de aanpak.

3. Financiële aspecten

- a. Aan het Rijk wordt een bijdrage gevraagd binnen de bandbreedte van € 5–40 miljoen (incl. BTW) voor de uitvoering.
- b. Er zijn toezeggingen/intenties omtrent (ten minste) evenredige publieke en/of private regionale financiering en/of een evenredige bijdrage in natura. Waarbij kwetsbare regio's beargumenteerd mogen afwijken.
- c. Het is inzichtelijk welke partijen voornemens zijn te investeren in de activiteiten opgenomen in de beoogde Regio Deal.
- d. De propositie omschrijft op welke manier is geborgd dat na afronding van de Regio Deals de opgezette initiatieven structureel wordt ingebed in de Regio zonder Rijksbijdrage.
- e. De propositie omschrijft hoe de doelmatige besteding van middelen wordt geborgd.
- f. De gevraagde bijdrage vanuit de Regio Envelop staat in verhouding tot de omvang van de opgave en de geformuleerde ambitie en doelen.

4. Organisatorische aspecten

- a. In de propositie wordt aangegeven hoe de regio de organisatie en afstemming voor zich ziet (mensen en middelen) in het kader van realisatie van de Regio Deal.
 - De regio heeft een voorstel van hoe men samen wil sturen op het realiseren van de gestelde doelen in regionaal en Rijk-regio verband
 - De propositie omschrijft hoe geborgd wordt dat regionale partijen zich ook na afloop van de Regio Deal gezamenlijk langjarig blijven inspannen voor het versterken van de kwaliteit van leven, wonen en werken (brede welvaart) van inwoners.
- b. De propositie omschrijft hoe de regionale samenwerking wordt vormgegeven.
 - Er wordt helder uitgelegd hoe de indienende partijen zorgen dat het voorstel breed wordt gedragen in de regio.
 - Het is duidelijk hoe burgers, het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en kennis- en culturele instellingen in de samenwerking worden betrokken.
 - Het is helder wat er wordt verwacht van de in het voorstel genoemde partijen.
 - De staten, raden en algemene besturen van waterschappen (indien relevant) zijn betrokken.

- De in het voorstel genoemde partijen waren betrokken bij de analyse van de regionale opgaven en het formuleren van de aanpak.

Financiële inzet Rijk en regio

Met de Regio Deals gaan het Rijk, regionale overheden, kennis- en culturele instituten, ondernemers en maatschappelijke organisaties een partnerschap met elkaar aan. Betrokkenheid en inzet van alle partijen is belangrijk voor een succesvol partnerschap. Financieel bijdragen door zowel het Rijk als de regio is onderdeel van die inzet.

Het kabinet heeft € 900 miljoen gereserveerd voor de Regio Deals, de zogenaamde Regio Envelop. Dit bedrag wordt nagenoeg gelijk verdeeld over drie tranches: € 284,2 miljoen in 2023, € 300,6 miljoen in 2024 en € 300,6 miljoen in 2025. De eenmalige bijdrage uit de Regio Envelop per deal bedraagt minimaal € 5 miljoen en maximaal € 40 miljoen. Van de regionale partijen die een voorstel indienen, wordt verwacht dat zij een financiële bijdrage leveren die passend is gegeven de opgaven en de draagkracht van de regio, waarbij 50% als uitgangspunt geldt. Regio's dienen in hun propositie zelf de omvang en onderbouwing aan te geven van hun cofinanciering. De regionale cofinanciering kan van zowel publieke als private partijen komen. Kwetsbare Regio's kunnen beargumenteerd afwijken van de 50% co-financiering. Uit de tussentijdens evaluatie van de systematiek van de Regio Envelop blijkt dat dit kan bijdragen aan een goede regionale samenwerking tussen overheden en andere partijen.⁷ Bij het ontwikkelen van de voorstellen, vraag ik de regio's om rekening te houden met de eerdergenoemde financiële bandbreedte.

Net als in de derde tranche Regio Deals (Kamerstuk 29 697, nr. 81), zet ik er op in dat de middelen van het Rijk en haar regionale partners als een vliegwiel zullen functioneren voor andere investeringen in de regio en een sterke regionale samenwerking. Daarnaast heeft dit kabinet geld gereserveerd voor grote fysiek-ruimtelijke opgaven (o.a. energietransitie, volkshuisvesting, stikstofreductie en natuurherstel). De Regio Deal is een op zichzelf staand instrument, maar in het uitwerken van de Regio Deals zal verkend worden hoe de inzet vanuit de Regio Envelop hierop goed afgestemd kan worden. Het doel is hierbij dat de instrumenten en middelen elkaar kunnen aanvullen en/of versterken.

Uit de vorige drie tranches Regio Deals bleek dat het beschikbare financiële instrumentarium onvoldoende toegerust is om aan de beoogde gelijkwaardige Rijk-regio samenwerking invulling te geven. Inmiddels is er een interdepartementale Taskforce uitkeringsstelsel opgezet. Die onderzoekt welke wijzigingen in het uitkeringsstelsel doorgevoerd moeten worden om tot een financieel instrumentarium te komen dat beter aansluit op de bestuurlijke wensen. Over de uitkomsten van het onderzoek informeer ik uw Kamer rond de zomer in de contourennota. Tot die tijd ben ik voornemens de middelen uit de Regio Envelop voor de vierde tranche via een specifieke uitkering beschikbaar te stellen. De verantwoording gebeurt via de SISA-systematiek waarbij de administratieve lasten zoveel mogelijk worden beperkt.

⁷ Kamerstuk 29 697, nr. 90.

Procedure en startmoment

Vanaf 15 juli kunnen regio's een voorstel indienen voor een Regio Deal via de website van RVO. Informatie over de voorwaarden waaraan een voorstel moet voldoen is beschikbaar via www.rvo.nl/regiodeals. Regio's die in aanmerking willen komen voor een Regio Deal in de vierde tranche, dienen hun voorstel aan te leveren vóór 15 november 2022. Geïnteresseerde regio's zijn van harte uitgenodigd om de komende maanden in gesprek te gaan met de medewerkers van de verschillende departementen. Regio's kunnen daarvoor contact opnemen via de website van RVO of via regiodeals@minbzk.nl.

Regio's die een Regio Deal willen sluiten, maar waar de slagkracht ontbreekt om tot een integraal voorstel te komen, kunnen een beroep doen op ondersteuning vanuit het Rijk. Regio's waarbij dit speelt, kunnen zich melden via de website van RVO of op emailadres SecretariaatRegiodeals@minbzk.nl of telefoonnummer 070-4266277. Departementen zullen met hen vaker en intensiever in gesprek gaan. Dit is geen garantie voor de toekenning van een Regio Deal. Zoals ik hierboven benoem, kunnen kwetsbare regio's onderbouwd afwijken van het uitgangspunt van 50% cofinanciering.

In de tweede helft van november en in december 2022 zal mijn ministerie samen met de andere betrokken departementen de ingediende voorstellen analyseren op basis van het hiervoor genoemde afwegingskader. Begin 2023 zal het kabinet aan de hand van het afwegingskader besluiten welke voorstellen het Rijk met regionale partners gaat uitwerken tot Regio Deals. De gezamenlijke uitwerking door Rijk en regio zal enkele maanden in beslag nemen. Daarna worden de Regio Deals door Rijk en regio gezamenlijk ondertekend en volgt het toekennen van de financiële bijdrage uit de Regio Envelop. Ik streef ernaar om de deals van de vierde tranche medio 2023 af te sluiten. Ik zal uw Kamer hierover te zijner tijd informeren.

Tot slot

De Regio Deals hebben al veel beweging gebracht. Ze hebben als doel de kwaliteit van leven, wonen en werken (brede welvaart) van inwoners en ondernemers in de regio te vergroten. Rijk en regio werken hierbij vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid om belangrijke opgaven in Nederland aan te pakken. Partnerschap en wederkerigheid tussen Rijk en regio zijn hierin onmisbaar. Bij deze nieuwe Regio Deal aanpak ligt ook nadrukkelijk een relatie met mijn inzet voor regio's aan de grens. Ik kijk ernaar uit om samen met regionale partners aan de slag te gaan met de nieuwe én de al lopende Regio Deals, want elke regio telt.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
H.G.J. Bruins Slot